

KS. GRZEGORZ PYŻŁAK

DUSZPASTERSTWO ZWIĄZKÓW NIESAKRAMENTALNYCH

Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się w Polsce stały wzrost liczby rozwodów orzekanych przez sądy cywilne. Rozwodzący się katolicy pozostają nadal związani małżeństwem sakramentalnym. Niejednokrotnie decydując się na zawarcie nowego związku cywilnego, pragną w dalszym ciągu uczestniczyć w życiu Kościoła.

Ponowne małżeństwo stanowi dla wielu osób udany związek, szczególnie dla małżonka, który znalazł się w sytuacji rozwodowej bez własnej winy. W jego przekonaniu związek ten jest nowym startem, który może urzeczywistnić to, czego zabrakło w poprzednim. Potwierdzają to niekiedy całe lata udanego życia rodzinnego; stwierdzają to także duszpasterze¹

Problem udziału małżonków żyjących w związkach niesakramentalnych w życiu Kościoła nie od dziś wzbudza zainteresowanie ich samych, jak również kanonistów, moralistów i pastoralistów. Sytuacją tą są przede wszystkim zainteresowani duszpasterze. Spotykają się z różnymi sugestiami czy próbami rozwiązań, prezentowanymi przez wielu autorów, którzy w różny sposób ustosunkowują się do nauki i dyscypliny Kościoła. Działania te miałyby pomóc osobom, które znalazły się w nowej sytuacji rodzinnej, w poszukiwaniu właściwego rozwiązania²

Ks. mgr lic. GRZEGORZ PYŻŁAK – asystent Katedry Duszpasterstwa Rodzin w Instytucie Teologii Pastoralnej KUL; adres do korespondencji: ul. I. Radziszewskiego 7, 20-039 Lublin; e-mail: grzegorz.maly@poczta.fm.

¹ Zob. P. P o r ę b a. *Sugestie dla duszpasterzy odnośnie do postępowania wobec osób żyjących w małżeństwach pozasakramentalnych*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 23:1976 nr 6 s. 77.

² S. S m o l e ń s k i. *Duszpasterstwo rodzin niesakramentalnych*. „Wrocławskie Wiadomości Kościelne” 1979 nr 11-12 s. 227-285; J. S a l i j. *Kościół a małżeństwa osób rozwiedzionych*. „W drodze” 1:1973 nr 2 s. 67-75; W M i z i o ł e k. *Duszpasterstwo rodzin niesakramentalnych*. „Homo Dei” 50:1981 nr 2 s. 117-129.

Przedmiotem naszej refleksji będzie problem związków niesakramentalnych, zwłaszcza niemogących uporządkować w wymiarze kościelnym swojej sytuacji małżeńskiej. Wskażemy też na formy i postulaty duszpasterstwa wobec ludzi pozostających w związkach niesakramentalnych.

1. ZWIĄZKI NIESAKRAMENTALNE

Termin „związki niesakramentalne” stosuje się do ludzi ochrzczonych w Kościele rzymskokatolickim, którzy nie zawarli ważnego sakramentalnego związku małżeńskiego. Osoby żyjące w związkach niesakramentalnych powinny dołożyć starań, aby uregulować swój stan prawny. Gdy jest to niemożliwe ze względu na istniejące przeszkody, a dobro potomstwa nie pozwala im się rozłączyć, powinni wieść życie chrześcijańskie bez przyjmowania Komunii eucharystycznej tak długo, dopóki trwa ta sytuacja (zob. KKK 1650)³

Do związków niesakramentalnych zalicza się małżeństwa na próbę (FC 80), wolne związki (FC 81), związki katolików złączonych tylko kontraktem cywilnym (FC 82) oraz rozwiedzionych, którzy zawarli nowy związek bez ślubu kościelnego (FC 84)⁴

Wyróżnia się dwie sytuacje odnoszące się do osób żyjących w związkach niesakramentalnych: pierwsza dotyczy osób żyjących na sposób małżeński bez przeszkód do zawarcia ślubu kościelnego, druga obejmuje osoby zawierające ponowny związek po rozwodzie cywilnym, gdzie przynajmniej jedna ze stron jest związana z kimś na sposób sakramentalny.

W pierwszej sytuacji istnieje możliwość zawarcia ślubu kościelnego. Osoby ochrzczone i wierzące powinny do niego dążyć. Druga kategoria związków niesakramentalnych to ta, gdy związek nie może przerodzić się w małżeństwo kanoniczne z racji istniejącej przeszkody. Może nią być ślub kościelny z inną osobą. Mimo to osoby rozwiedzione w sposób cywilny decydują się na ponowną próbę zawarcia małżeństwa. Motywem takiej decyzji jest czasem lęk przed samotnością czy potrzeba stabilizacji. Są one często silniejsze niż świadomość konsekwencji wynikających z zawarcia kolejnego, cywilnego już

---

³ Por. E. O z o r o w s k i. *Słownik małżeństwa i rodziny*. Warszawa-Łomianki 1999 s. 201.

⁴ Zob. A. K o k o s z k a. *Moralność życia małżeńskiego. Sakramentologia moralna*. Cz. III. Tarnów: Biblos 2003 s. 62-68.

tylko związku przez osobę ochrzczoneą. Sytuacja staje się nieodwracalna, gdy w tych relacjach pojawia się potomstwo. Dopiero z biegiem lat osoby żyjące w związkach niesakramentalnych postrzegają z innej perspektywy takie wartości, jak wiara, Kościół i sakramenty. To, co cieszyło wcześniej, a mianowicie bliskość drugiego człowieka, dzieci, dom, okazuje się niewystarczalne.

Kościół po II wojnie światowej zaczął poszukiwać dróg, które mogłyby zmienić stosunek duszpasterzy i otoczenia wobec osób żyjących w związkach niesakramentalnych. Związek niesakramentalny uniemożliwiał przystępowanie do sakramentów pokuty i Eucharystii, pełnienia niektórych funkcji religijnych, np. ojca chrzestnego czy matki chrzestnej⁵ Osoby żyjące w związkach niesakramentalnych były pomijane podczas wizyty duszpasterskiej, nie zawsze życzliwie traktowane w kancelarii parafialnej, przy konfesjonale, w związku z katechezą dzieci czy też ich Pierwszą Komunią św. W takiej sytuacji rosła niechęć osób żyjących w związkach niesakramentalnych do duszpasterzy i do Kościoła. Wyrażało się to powstrzymywaniem od uczestniczenia w Eucharystii, praktykowania modlitwy, posyłania dzieci na katechezę, a z czasem prowadziło do zerwania więzi z Kościołem.

Pionierem duszpasterstwa związków niesakramentalnych był ks. Bronisław Bozowski. Podczas pobytów we Francji, gdzie zjawisko rozwodów przybierało charakter masowy, pogłębiał wiedzę o duszpasterstwie osób pozostających w związkach niesakramentalnych⁶ Tematyką tą w latach siedemdziesiątych XX w. zajął się także ks. Jan Pałyga. Czynił to w świetle dokumentów Soboru Watykańskiego II, wzywając, aby ludzi tych traktować pozytywnie, z wyrozumiałością. W dotychczasowej bowiem praktyce Kościoła ludzie pozostający w związkach niesakramentalnych niejednokrotnie byli oskarżani o łamanie prawa Bożego i kanonów dyscypliny kościelnej. Sami rozwiedzeni oskarżali Kościół o bezduszność wobec ludzkich problemów⁷

W 1980 r. ukazała się adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, mająca ogromne znaczenie dla duszpasterstwa par i rodzin niesakramentalnych, cho-

---

⁵ Zob. G. K a d z i o c h. *Kościół wobec osób żyjących w związkach niesakramentalnych*. W: *W trosce o Kościół. Kościół poza Kościołem*. Lublin: Koło Naukowe Teologów KUL 2001 s. 137-140.

⁶ Ks. Prymas Stefan Kardynał Wyszyński zaprosił ks. Bozowskiego do wygłoszenia prelekcji na temat związków niesakramentalnych dla warszawskich księży dziekanów. Zob. M. P a c i u s z k i e w i c z. *Drogi powrotu. O ludziach żyjących w związkach niesakramentalnych, w separacji i rozwiedzionych samotnych*. Ząbki: Apostolicum 1999 s. 19-22.

⁷ Zob. F. A d a m s k i. *Sakralizacja małżeństwa naturalnego w kulturze chrześcijańskiej*. W: *Rodzina między sacrum a profanum*. Poznań: Pallottinum 1987 s. 32-38.

cięż zwolennicy prawa rozwodowego podkreślali, że im także zależy na trwałości związków małżeńskich. Deklarowali, że rozwód dla nich jest zawsze czymś złym (por. KKK 2384, 2385, 1650), chociaż jest mniejszym złem (por. KKK 1649)⁸ Przy okazji argumentowali, że rozwodu nie wystarczy zarejestrować w urzędzie stanu cywilnego; musi go ostatecznie potwierdzić wyrok sądu.

Doświadczenie potwierdza, iż małżeństwa pozostające w kryzysie przetrwałyby go, gdyby rozwód nie był dopuszczalnym rozstrzygnięciem. Ich związek byłby uratowany, gdyby w momencie kryzysu nie wchodził w rachubę rozwód jako rozwiązanie⁹

2. PRZYCZYNY POWSTAWANIA ZWIĄZKÓW NIESAKRAMENTALNYCH

Jedną z przyczyn rozchodzenia się małżonków i wstępowania w związek niesakramentalny stanowi niewłaściwe przygotowanie do małżeństwa. Wydaje się, że współcześni młodzi ludzie, mimo stwarzania im możliwości względnie dobrego startu małżeńskiego, nie potrafią udźwignąć ciężaru trwałości małżeństwa. Brak przygotowania, nieznajomość zasad życia codziennego z drugim człowiekiem – to najczęstsze przyczyny kryzysu. Niewłaściwe przygotowanie objawia się w tym, że współmałżonkowie nie są w pełni świadomi swej odpowiedzialności¹⁰ Związek małżeński niesie z sobą nie tylko zmianę trybu życia, ale i nowe obowiązki wobec siebie, dziecka, narodu i wspólnoty religijnej. Nieznajomość zasad pożycia małżeńskiego wyraża się w nieumiejętności stosowania kompromisów w sytuacjach konfliktowych. Egoizm i koncentracja na sobie rozbija dobre zamiary i przedsięwzięcia małżonków.

Ważną przyczyną jest także niewłaściwy dobór współmałżonków. Trwałość związku małżeńskiego musi być oparta na normie personalistycznej, na pełnej

⁸ Istnieją sytuacje, gdy wspólne życie małżeńskie z różnych powodów staje się niemożliwe. Kościół dopuszcza możliwość rozejścia małżonków przez separację. Skutkiem jej jest zaprzestanie wspólnego życia, z tym, że małżonkowie nadal pozostają mężem i żoną, nie mogą zawrzeć powtórnie małżeństwa. W tej trudnej sytuacji najlepszym rozwiązaniem, jeśli jest to możliwe, byłoby pojednanie. Zob. K a d z i o c h. *Kościół wobec osób żyjących w związkach* s. 137.

⁹ Por. J. S a l i j. *Czy wolno katolikowi zgodzić się na rozwód?* W: *Małżeństwo, rozwód, związki niesakramentalne*. „W drodze” Poznań–Kraków 2000 s. 72-79.

¹⁰ B. Ł o b o d z i ń s k i. *Manowce małżeństwa i rodziny*. Warszawa 1963 s. 17-31.

afirmacji wybranej osoby. Jeśli motywem wyboru jest tylko poszukiwanie partnera do zalegalizowanego społecznie współżycia seksualnego, szybko ujawni się antypersonalizm tego związku.

Niebezpieczną motywacją zawarcia związku małżeńskiego są względy majątkowe lub kariera zawodowa. Tak budowana więź nie wytrzyma sytuacji kryzysowych, które w życiu są zjawiskiem normalnym. Partnerów nie wiąże wtedy dobra wola i dojrzałość moralna, zabezpieczona miłością. Bez związku uczuciowego niemożliwe jest utrzymanie i prowadzenie rodziny. Człowiek niedojrzały nie potrafi jej zbudować.

Rozwodom i powstawaniu w efekcie związków niesakramentalnych sprzyja również model współczesnej kultury oraz występujące w jego kontekście określone trudności życiowe. Prasa, książki, audycje radiowe i telewizyjne promują postawy liberalne w dziedzinie miłości, relatywizują wartości moralne, deprecjonują autorytety, niszczą więzi międzyosobowe i rodzinne. Młodzi proponuje się beztroskie współżycie i kontakty seksualne przed ślubem, nie licząc się ani z zastrzeżeniami natury moralnej, ani psychologicznej czy społecznej. Liberalizm nie sprzyja utrwalaniu postaw i przekonań o trwałości związków małżeńskich; przeciwnie, w przekazach tzw. kultury masowej jest ukryte swoiste „błogosławieństwo” dla nieodpowiedzialnych porzuceń żony przez męża i odwrotnie. W katalog przyczyn związków niesakramentalnych skutecznie wpisuje się plaga alkoholizmu, narkomania czy zakażenia wirusem HIV. Czynniki te to źródło wielu małżeńskich tragedii, prowadzących często do rozwodu.

Ważną rolę odgrywa również stosunek do samego rozwodu oraz postawy wobec rozwodzących się. Dla wielu młodych małżeństwo to tylko „próba” lub „wolna umowa partnerów”. Takie podejście wyjaśnia w znacznej mierze wielkie niezrozumienie społecznej szkodliwości rozwodu oraz beztroskie traktowanie tego faktu¹¹

Od strony statystycznej zjawisko związków niesakramentalnych jawi się jako wzrastające. W latach 1960-1982 roczna liczba rozwodów wzrosła aż o 215%. Dotyczyło to szczególnie miast. Dane, oparte na Roczniku Demograficznym z roku 1983, wskazują, że w Warszawie w 1982 r. na 100 zawartych małżeństw 36,7% uległo rozpadowi. Rocznik Statystyczny z 1989 r. podaje, że w województwie warszawskim na 14 400 zawartych małżeństw przypadło

---

¹¹ Zob. S. R o s i k. *Rodzina w społecznym powołaniu i niebezpieczeństwie rozpadu*. W: *Wyzwania i wybory moralne – refleksje teologiczno-moralne*. Lublin: RW KUL 1992 s. 340-350.

4600 rozwodów, tj. 32,6%. Nieco lepiej wygląda statystyka ogólnokrajowa. Na ogólną liczbę 246 800 zawartych w 1989 r. małżeństw przypadło 48 200 rozwodów, co stanowiło około 20,0%, czyli co piąte małżeństwo miało tylko czasowy charakter i rozpadło się. Nietrwałość związków rodzi wiele zagrożeń dla samych małżonków, a zwłaszcza dla dzieci. Jest to ważny problem, bo powoduje nieodwracalne skutki społeczne dla rodziny w określonym przedziale czasu.

L. Dyczewski, badając w 1987 r. w Polsce rodziny niepełne na skutek rozwodów, wskazał na rzadsze występowanie rozwodów niż w innych krajach europejskich. W 1988 r. było ich 195 na 1000 małżeństw; w 1989 – 185; w 1990 – 166; w 1991 – 145; w 1992 – 147; w 1993 – 134¹² W roku 2000 na 1000 mieszkańców wskaźnik rozwodów wynosił 1%. Był to jeden z najniższych wskaźników w Europie. Autor wskazuje, że ponad pięciokrotnie częściej rozwodzą się małżeństwa w miastach niż na wsi. Najwięcej małżeństw rozwodzi się w pierwszych dziesięciu latach trwania związku (ponad 50% ogólnej liczby rozwodów). Rozwiedzeni na ogół ponownie zawierają formalny związek małżeński¹³

3. FORMY DUSZPASTERSTWA ZWIĄZKÓW NIESAKRAMENTALNYCH

Kościół w swoim nauczaniu podkreśla wierność i trwałość małżeństwa, którego więzią jest nieodwołalna i ostateczna miłość dwojga osób (por. KPK 1141). Życie małżeńskie może mieć swoje wzloty i upadki, ale zawsze można odnaleźć jego sens. W sakramencie małżeństwa Bóg jest gwarantem tej miłości, która staje się miłością wieczną, przyjmującą również sytuacje nieprzewidziane¹⁴

Związki niesakramentalne to palący problem naszych czasów zarówno w odczuciu społecznym, jak i w praktyce Kościoła (zob. KDK 46). Małżeń-

---

¹² Zob. Rocznik Demograficzny 1998. Warszawa: GUS 1998 s. 31 tab. 11.

¹³ K. K l u z o w a. *Małżeństwa porozwodowe w Polsce lat osiemdziesiątych*. W: *Stan i przeobrażenia współczesnych rodzin*. Red. Z. Tyszka. Poznań 1991 s. 232; Zob. L. D y c z e w s k i. *Więź między pokoleniami w rodzinie*. Lublin: TN KUL 2002 s. 42-45.

¹⁴ J. M a j k a. *Proces sekularyzacji rodziny i problem odnowy jej religijnego charakteru*. W: *Ewangelizacja*. Red. J. Krucina. Wrocław 1980 s. 137 n.

stwo jako sakrament jest znakiem miłości Bożej do człowieka i znakiem uczestnictwa w przymierzu Chrystusa i Kościoła; jest ono trwałe z Bożego rozporządzenia. Potwierdził to Jezus Chrystus słowami: „Co więc Bóg złączył, niech człowiek nie rozdziela” (Mt 19, 6). Umowa małżonków jest sakramentem. Z mądrości i dobroci Bożej służy ona godności i szczęściu małżonków, a także utrzymaniu i rozmnożeniu rodzaju ludzkiego¹⁵

Kościół jednak nie może przechodzić obojętnie wobec problemu związków niesakramentalnych. Na Synodzie Biskupów w Rzymie w 1980 r. uznano problem rozwodów za naglący. Również II Polski Synod Plenarny zwrócił uwagę na zjawisko rozpadu małżeństw oraz kwestię działań duszpasterskich dotyczących katolików żyjących w związkach niesakramentalnych. Stwierdził on, że istnieje niewielka liczba ośrodków prowadzących duszpasterstwo związków niesakramentalnych. Zachęcił duszpasterzy i wiernych „do okazania pomocy rozwiedzionym, do podejmowania z troskliwą miłością starań o to, by nie czuli się odłączeni od Kościoła. Zwrócono uwagę, aby inspirować żyjących w związkach niesakramentalnych do słuchania Słowa Bożego, uczęszczania na Mszę św., do modlitwy, do wychowania dzieci w wierze chrześcijańskiej i do praktykowania czynów pokutnych, aby w ten sposób z dnia na dzień wyprasali dla siebie potrzebne łaski (n. 53).

Duszpasterstwo osób żyjących w związkach niesakramentalnych nie ma na celu akceptacji rozwodów czy legalizacji związków niesakramentalnych. Jego celem jest niesienie pomocy duchowej katolikom, którym skomplikowało się życie małżeńskie i nic nie uczynili, aby sytuację tę uregulować. Pomoc duszpasterska polega na uświadamianiu, że sytuacja jest obiektywnie niezgodna z Ewangelią, ale należy poszukiwać dróg wyjścia, kierując się w stronę Boga.

Duszpasterstwo takie ma wówczas sens, gdy budowane jest na prawdzie. Prawda, pochodząca od Boga, nie pozostawia człowieka samotnym i bezradnym. Ukazuje obiektywnie sytuację, daje siłę do przyjęcia i życia w jej świetle. Nauka Chrystusa na ten temat jest jednoznaczna (zob. Mt 5, 31-32; 19, 5-9; Mk 10, 7-12; Łk 16, 18; 1 Kor 7, 10-11). Nie ma okoliczności, w których rozwód nie sprzeciwiałby się godności małżeństwa. Małżeństwo ze swej natury i z woli Bożej powinno być nierozzerwalne: „Kto oddała żonę swoją, a bierze inną, popełnia cudzołóstwo względem niej. I jeśli żona opuści swego męża, a wyjdzie za innego, popełnia cudzołóstwo” (Mk 10, 11-12)¹⁶ Sytua-

---

¹⁵ Zob. S. K u n o w s k i. *Rozwój chrześcijańskiej koncepcji małżeństwa i rodziny*. „Roczniki Nauk Społecznych” 4:1978 s. 71.

¹⁶ Zob. J. S a l i j. *Czy Ewangelia dopuszcza rozwód? W: Małżeństwo, rozwód, związki niesakramentalne* s. 90.

cja taka uderza w godność małżeństwa i rodziny (por. KDK 22). Życie małżeńskie i rodzinne ma być odpowiedzią człowieka na Boskie wezwanie do świętości i uczestnictwa w misji Kościoła (FC 49).

W duszpasterstwie związków niesakramentalnych nie ma gotowych recept na rozwiązywanie zaistniałych problemów. Nie wypracowano jeszcze konkretnych propozycji pomocy. Duszpasterstwo małżeństw niesakramentalnych jest w naszym kraju na etapie tworzenia się struktur, szukania form i metod działania. Praca w duszpasterstwie uczy poszukiwania dróg do Boga mimo istniejącej przeszkody. Akcentuje ono również moc wiary i szanse, jakie stoją przed osobami żyjącymi w takich związkach. Wobec rozpadającego się małżeństwa należy przyjąć postawę zrozumienia¹⁷

4. PROPOZYCJE DUSZPASTERSKIE WOBEC ZWIĄZKÓW NIESAKRAMENTALNYCH

Duszpasterstwo osób żyjących w związkach niesakramentalnych powinno służyć utrwalaniu zdrowego modelu rodziny. Pomocą w tym może być stosowanie szeroko pojętej profilaktyki, np. w ramach katechez przedmażeńskich¹⁸ Ważną funkcją takiej katechezy jest między innymi tworzenie szansy przyjęcia chrześcijańskiego modelu małżeństwa i rodziny.

Wiele osób żyjących w związkach niesakramentalnych nadal praktykuje swoją wiarę, mimo że czują się katolikami drugiej kategorii i ciężko przeżywają fakt niemożności przystępowania do sakramentów. Żyją z nadzieją, że w ich życiu zrealizują się słowa św. Pawła: „Gdzie wzmógł się grzech, tam jeszcze obficiej rozlała się łaska” (Rz 5, 20)¹⁹

Inną formą pomocy dla osób żyjących w związkach niesakramentalnych jest organizowanie spotkań i rekolekcji. Uczestnicy takich spotkań otrzymują wsparcie i mogą wspólnie poszukiwać właściwych rozwiązań. Istnieją też próby stworzenia „kontaktów zaufania”, które mają na celu wyjaśnianie problemów osobistych i pomoc w praktykowaniu wartości chrześcijańskich w ży-

---

¹⁷ W S z a f r a ń s k i. *Duszpasterstwo rodzin rozbitych*. AK 73:1981 z. 3 s. 478-486.

¹⁸ Por. J. d e B o u r b o n B u s s e t. *Tak powiedziane życiu*. Warszawa 1977; J. N o w a c z y k. *Przygotowanie do życia małżeńskiego-rodzinnego a katecheza*. „Katecheta” 1985 nr 2 s. 65-75.

¹⁹ L. Z i ę t e k. *Małżeństwo z ustanowienia Bożego*. Potulice-Poznań 1974 s. 63-65.

ciu. Realizacja tych zagadnień może odbywać się w grupach. Ważna jest atmosfera, jaka się tworzy wokół grupy. Dzięki temu wielu ludzi, znajdujących się w podobnej sytuacji, dowiaduje się o istnieniu duszpasterstwa i uważa, że Kościół interesuje się ich losem. „Kontakty zaufania” mogą służyć przygotowaniu małżonków do nawiązania i zachowania więzi z Kościołem.

W poszukiwaniu sposobów dotarcia do osób żyjących w związkach niesakramentalnych duszpasterze mogą wykorzystywać różne okazje do nawiązania kontaktu, np. podczas wizyty duszpasterskiej, kolędy. Inną formą mogą być spotkania związane z katechezą dzieci i młodzieży, jak również w trakcie załatwiania formalności w kancelarii parafialnej.

W docieraniu do osób żyjących w związkach niesakramentalnych można wykorzystać środki społecznego przekazu. Jedną z form mogą być audycje radiowe z telefonicznym udziałem słuchaczy. Można też organizować spotkania modlitewne, np. przynajmniej raz w miesiącu.

Szczególnym miejscem spotkania duszpasterza z osobami żyjącymi w związkach niesakramentalnych jest konfesjonał. Problemem najważniejszym dla tych osób jest nade wszystko brak pełnego uczestnictwa w Eucharystii. Mogą one jednak dawać świadectwo życia przez swoje cierpienie z racji braku pełnego zjednoczenia z Chrystusem. Pojawia się możliwość udzielenia osobom żyjącym w takich związkach sakramentalnego rozgrzeszenia i dopuszczenia do pełnego udziału w Eucharystii. Muszą one jednak spełnić następujące warunki: żałować popełnionego zła i okazać skruchę; mieć szczere i niezłomne postanowienie żyć w zupełnej wstrzeźliwości seksualnej oraz naprawienia krzywd wyrządzonych poprzednim małżonkom i dzieciom²⁰. Osoby spełniające powyższe warunki mogą przystąpić do Komunii św. W celu uniknięcia zgorszenia powinny uczynić to poza terenem swojej parafii. Osobom, które nie mogą przystąpić do Komunii św., należy proponować Komunię duchową²¹

---

²⁰ Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin z 2003 r. ukazuje możliwość udzielania w uzasadnionych przypadkach sakramentalnego rozgrzeszenia i dopuszczania do pełnego udziału w Eucharystii osób żyjących w związkach niesakramentalnych. Dokument ten zachęca duszpasterzy, aby od czasu do czasu omawiali te zasady w parafiach w celu przypomnienia zainteresowanym, a niezainteresowanych uchronili od zgorszenia (n. 74).

²¹ Konferencja Biskupów Wybrzeża Kości Słoniowej opublikowała w dniu 7.02.1969 r. dyrektywy duszpasterskie dotyczące duszpasterstwa w dziedzinie sakramentów św. W dokumentach mówi się o różnych sytuacjach osób żyjących razem, a niezawierających sakramentalnego małżeństwa. Podkreśla się z jednej strony, że osoby te nie są w ekskomunice, że właściwym ich sędzią jest Bóg i mogą żyć życiem sakramentalnym, kształtują swoje powołanie chrześcijańskie mocą przyjętego sakramentu chrztu i bierzmowania, prosząc Boga o przeba-

Wzrastająca liczba osób żyjących w związkach niesakramentalnych przynagla do tworzenia w diecezjach ośrodków duszpasterskich, w których można byłoby uzyskać niezbędną pomoc psychologiczną lub pedagogiczną. Cała dydaktyka i pedagogizacja małżeństwa i rodziny wymaga kompetencji medycznej, psychologicznej, socjologicznej, światopoglądowej, a zwłaszcza religijnej. Obok tego należy tworzyć ośrodki formacyjne, m.in. poradnie, prowadzące katechezę przedmażeńską. Informacje dotyczące działalności takiego ośrodka powinny znajdować się w gablotach przy kościołach parafialnych, w prasie katolickiej oraz specjalnych folderach. Warto byłoby upowszechnić telefon zaufania, gdzie odpowiednio przygotowani fachowcy pomagaliby zainteresowanym.

Wskazane jest również, by zainteresować się dziećmi z rodzin niesakramentalnych. Sytuacja wychowawcza tych dzieci jest różna. Bywa tak, że są one wychowywane po laicku, chociaż w wielu rodzinach troska o religijne wychowanie dzieci jest nawet większa niż w niektórych małżeństwach sakramentalnych. W ten sposób rodzice, z pomocą duszpasterza, zabezpieczają swoje dzieci przed nieodpowiedzialnymi wyborami życiowymi.

Warto także zwrócić uwagę, by w czasie rekolekcji parafialnych chociaż jedno rozważanie było poświęcone problematyce związków niesakramentalnych. Należy na nie zapraszać osoby żyjące w takich związkach.

Zadaniem duszpasterzy jest roztropne kierowanie osobami pełniącymi posługę wśród ludzi żyjących w związkach niesakramentalnych. Duszpasterska troska nie jest równoznaczna z aprobatą takiego stylu życia, ale wiąże się z ukazaniem Miłosierdzia Bożego wobec każdego człowieka i dróg prowadzących do pełnego uczestnictwa w życiu Kościoła.

ZAKOŃCZENIE

Nasza refleksja uświadomiła aktualność i doniosłość zagadnienia osób rozwiedzionych jako problemu pastoralnego. Kościół traktuje je jako swoich

---

czenie i przyjmując tzw. Komunię św. duchową. Z drugiej strony stwierdza się bardzo zdecydowanie, że nie mogą one korzystać z sakramentu pojednania ani przyjmować Komunii św., zgodnie z obowiązującą dyscypliną Kościoła. W. G ó r a l s k i. *Problem dostępu do sakramentów świętych osób żyjących w małżeństwach pozasakramentalnych*. W: *Kanoniczne prawo małżeńskie*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Prawnicze 2000 s. 336-337.

członków i na miarę możliwości doktrynalnych spieszy im z pomocą. Wyraża się ona zwłaszcza w zachęcie do uczestnictwa w życiu wspólnot kościelnych.

Potrzeba też odpowiednich form do posługi duszpasterskiej tym ludziom i metod współpracy z nimi. Bardzo potrzebna jest szeroka dyskusja na temat duszpasterstwa osób żyjących w związkach niesakramentalnych i dzielenia się doświadczeniami w tej kwestii. W ten sposób powstaną programy, które będą pomocne w organizowaniu takiego duszpasterstwa.

BIBLIOGRAFIA

- II Polski Synod Plenarny (1991-1999). Poznań: Pallottinum 2001.
- Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin. Warszawa 2003.
- J a n P a w e ł II: Adhortacja apostołska o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym *Familiaris consortio* (22.XI.1981). W: Posoborowe dokumenty Kościoła katolickiego o małżeństwie i rodzinie. T. I. Red. K. Lubowicki. Kraków: Wydawnictwo „M” 1999.
- Ł o b o d z i ń s k i B.: Manowce małżeństwa i rodziny. Warszawa 1963 s. 17-31.
- M i z i o ł e k W Duszpasterstwo rodzin niesakramentalnych. „Homo Dei” 50:1981 nr 2 s. 117-129.
- P a c i u s z k i e w i c z M.: Drogi powrotu. O ludziach żyjących w związkach niesakramentalnych, w separacji i rozwiedzionych samotnych. Ząbki: Apostolicum 1999.
- P o r ę b a P.: Sugestie dla duszpasterzy odnośnie do postępowania wobec osób żyjących w małżeństwach pozasakramentalnych. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 23:1976 nr 6 s. 77.
- S a l i j J.: Kościół a małżeństwa osób rozwiedzionych. „W drodze” 1:1973 nr 2 s. 67-75.
- S a l i j J.: Małżeństwo, rozwód, związki niesakramentalne. „W drodze” Poznań–Kraków 2000.
- S m o l e ń s k i S.: Duszpasterstwo rodzin niesakramentalnych. „Wrocławskie Wiadomości Kościelne” 1979 nr 11-12 s. 227-285.
- Stan i przeobrażenia współczesnych rodzin. Red. Z. Tyszka. Poznań 1991 s. 232.
- S z a f r a ń s k i W Duszpasterstwo rodzin rozbitych. „Ateneum Kapłańskie” 73:1981 z. 3 s. 478-486.
- U z e n t i W.: Problemy młodych – odpowiedzi na najbardziej prowokacyjne pytania. Częstochowa: Święty Paweł 2002 s. 84-86.
- W i e l e b s k i T.: Związków niesakramentalnych duszpasterstwo. W: Leksykon teologii pastoralnej. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fijałkowski. Lublin 2006 (w druku).
- Z i ę t e k L.: Małżeństwo z ustanowienia Bożego. Potulice–Poznań 1974 s. 63-65.

THE MINISTRY OF THE MARRIAGES NOT SANCTIFIED BY CHURCH

S u m m a r y

Within the range of the past few years, the issue of "The Ministry of the marriages not sanctified by church" has been a serious problem for the priests taking care of the Catholics who decided to contract a registry marriage. This ministry regards people who live in marriages not sanctified by church and who are not able to regulate their marital status.

As the years go by, such people perceive the value of such sacraments as: confession and the Eucharist, in which they cannot fully participate since they contracted a registry marriage, in a different way. The things which they used to appreciate as constituting the delight and the major significance of their lives: the intimacy of being with the other person, children and home, prove insufficient.

The documents of the Second Vatican Synod, of the Synod of Bishops in Rome and of the Second Plenary Synod of Poland appeal to treat those who live in marriages not sanctified by church in a positive and forbearing way. The ministry of such marriages should not, however, approve of divorce or legalize it. The aim of the ministry is to help to those Catholics whose life and marital status are complicated.

The presented set of proposals on the ministry among the people who live in marriages not sanctified by church, including the retreat, meetings, or the contact through the media, and providing psychological and pedagogical help, is supposed to make them aware of the fact that the Church wants to help them to the extent which would not go against the doctrines of our faith.

Translated by Monika Gierak

Słowa kluczowe: związki niesakramentalne, rozwód, przyczyny rozpadu małżeństw sakramentalnych, duszpasterstwo związków niesakramentalnych, formy duszpasterstwa związków niesakramentalnych.

Key words: marriages not sanctified by church, divorce, reasons for breakups of the sacramental marriages, the Ministry of the marriages not sanctified by church, methods of the ministry of the marriages not sanctified by church.